

Professori
Ilkka Virtanen

Tervehdyssanat Pohjanmaan Maanpuolustuskillan
Vuosipäivän juhlassa Tammissunnuntaina 25.1.1998

KYTÖSAVUN AUKEILLA MAILLA

*Kytösavun aukeilla mailla on kansa
mi aina on vaalinut vapauttansa.
Vannoivat näin pojat urheat siellä:
Orjuus pois, taikka menköön henki,
niinkuin mennyt on isienkin,
kunnia kuolla on vapauden tiellä.
Tää vala on murtumaton.*

Näillä Heikki Klemetin säveltämän ja sanoittaman laulun ‘Vilppulan urhojen muistolle’ sanoilla alkaa Juhani Lanton äskettäin ilmestynyt teos ‘Kytösavun mailta’, joka käsittelee Etelä-Pohjanmaan suojeluskuntapiirin historiaa ajalta 1917–1944. Mainittu Klemetin sävellystyö on Etelä-Pohjanmaan suojeluskunta- ja lottapiirien kunniamarssi. Se voisi sisältönsä ja henkensä puolesta hyvin olla myös Tammissunnuntain muistomarssi. Juuri siksi se esitetään myös kiltamme vuosijuhlassa tänään, jolloin tulee kuluneeksi 80 vuotta ensimmäisestä Tammissunnuntaista, Suomen vapaussodan alkamispäivästä.

Talvikautena 1997–98 vastaamme on tullut ja tulee jatkuvasti muistopäiviä, jotka kiinnittävät huomiomme 80 vuotta sitten sattuneisiin tapahtumiin. Syntyihän itsenäinen Suomi juuri tuolloin. Tärkeimpänä muistopäivänä pidämme luonnollisesti valtiollisen itsenäisyytemme symbolia, Itsenäisyyspäivää. Mutta valtiollisen itsenäisyyden saavuttamiseksi ja turvaamiseksi tarvittiin paljon muutakin kuin itsenäisyysjulistus. Aselaiva Equityn tulo, Tammissunnuntai, jääkärien paluu helmikuussa. Kaikki nämä meidän on nyt 80 vuotta myöhemmin syytä muistaa ja niitä arvostaa. Eri-tyisesti meidän pohjalaisten, olivathan Pohjanmaa ja Vaasa keskeisesti esillä näissä tapahtumissa.

Under vintermånaderna 1997-98 har vi mött och kommer fortfarande att möta minnesdagar, som riktar vår uppmärksamhet på de händelser som ägde rum 80 år sedan, dvs. på åren, när det självständiga Finland föddes. Den viktigaste minnesdagen är naturligtvis Självständighetsdagen, symbolen för vår statliga suveränitet. Men för att nå och tillförsäkra den statliga suveränitetens behöve man mycket mera än en självständighetsförklaring: ankomsten av vapenskepp Equity, Januarisöndagen, jägarnas återkomst i februari med mera. Alla dessa evenemanger måste vi nu 80 år senare dra oss till minnes och värdera. Det är speciellt viktigt för oss österbottningar på den grund att Österbotten och Vasa var i centrala roller i dessa händelser.

Suomen itsenäisyysjulistuksen jälkeen maassamme oli vielä runsaasti venäläistä sotaväkeä, suuruusluokaltaan 100 000 maa- ja merivoimien miestä. Etelä-Pohjanmaalla mm. oli 8 varuskuntaa,

joiden sotilasmääriä oli syksyllä 1917 vielä lisätty. Maassa vallitsevan jännityksen lisääntyessä ja aseellisten yhteenottojen tullessa yhä todennäköisemmiksi senaatti julisti tammikuun 25. päivänä suojeluskunnat hallituksen joukoiksi ja kenraali Mannerheim teki taistelusuunnitelmansa Etelä-Pohjanmaan aseistariisuntoja varten. Operaatiot oli tarkoitus aloittaa tammikuun 28. päivän aamuna. Laihialaiset ryhtyivät kuitenkin toimiin ennen aikaisesti, sillä venäläisiltä vaadittiin aseita jo edellisen päivän iltana. Yritys epäonnistui ja johti viiden laihialaisen kaatumiseen. Naapurikuntalaisten avun turvin aseistariisunta seuraavana päivänä onnistui. Muilla varuskuntapaikkakunnilla toimet aloitettiin suunnitelman mukaisesti 28. päivän aikana.

Lanton historiikin mukaan Etelä-Pohjanmaan aseistariisunta onnistui erinomaisesti. Useimmilla paikkakunnilla venäläiset joukot riisuttiin aseista taisteluita ja muutenkin miestappiot jäivät vähäisiksi. Suurimmat taistelut käytiin Kristiinankaupungissa, jossa ensimmäistä kertaa suojeluskuntia vastassa olivat venäläisten sotilaiden lisäksi nähin liittyneet punakaartit. Vapaussodan alku Etelä-Pohjanmaalla oli kuitenkin ennen kaikkea vapautumista venäläisen sotaväen vaikutusvallasta. Kaiken kaikkiaan täällä riisuttiin aseista n. 5000 sotilasta, joilta saatiin saaliiksi 8000 kivääriä, 34 konekivääriä, 37 tykkiä sekä suuri määrä muuta välineistöä.

Tammisunnuntaina alkanut tapahtumasarja muodostui tärkeäksi lenkiksi siinä prosessissa, jonka tuloksena Suomi tuli Venäjästä poliittisesti riippumattomaksi ja saavutti täyden valtiollisen itsenäisyyden. Traagista tietysti oli, että tämän vapaussodan rinnalle, monilta osin siihen yhdistyneenä, syttyi yhteiskunnallisista, sosiaalisista ja poliittisista syistä kummunnut kansalaissota, luokkasota, "punakapina". Tuolloin sattuneet tapahtumat jättivät jälkeensä niin syviä traumoja, että vasta aivan viime vuosina on pystytty analyyttisesti ja kiihkottomasti tarkastelemaan noita itsenäisyytemme myrskyisiä alkuvuosia. Tarkasteluhetken etäännyessä itse tapahtumista vuoden 1918 sodan rooli Suomen vapaussotana näin vahvistuu.

Arvoisa juhlayleisö. Ärade festpublik. Tervetuloa viettämään kanssamme Pohjanmaan Maanpuolustuskillan vuosipäivän juhlaa ja samalla Vapaussodan alkamisen 80-vuotismuistopäivää. Ni är alla hjärtligt välkomna att fira med oss Österbottens Försvarsgillets årsdagsfest och Frihetskriget 80-års minnesdag.